

Zofia Śmiałowska-Uberman*

Mierniczowie przysięgli – rys historyczny zawodu**

1. Wprowadzenie

Załącznik nr 1 do rozporządzenia z 1999 r. w sprawie rozgraniczania nieruchomości (Dz. U. Nr 45, poz. 453) stanowi „wykaz osób i organów uprawnionych do sporządzania dokumentów mogących stanowić podstawę do ustalenia przebiegu granic nieruchomości, a nie znajdujących się w państwowym zasobie geodezyjnym i kartograficznym”. Należą do nich m. in.:

- mierniczowie przysięgli, którzy dokonali pomiarów po dniu 24 września 1925 r. – do dnia 17 maja 1952 r.;
- były organy pomiarowe zarządów miejskich działające do dnia 31 sierpnia 1939 r., jeżeli pozostawały wówczas pod kierownictwem mierniczych przysięgłych;
- mierniczowie, upoważnieni na mocy art. 25 Ustawy z dnia 15 lipca 1925 r. o mierniczych przysięgłych [4] przez ministra reform rolnych do wykonywania prac pomiarowych związanych z przebudową ustroju rolnego, w okresie do dnia 31 grudnia 1930 r.

Z tych względów, a także z powodu dyskusji nad prawnym uregulowaniem wolnego zawodu uprawnionego geodety, warto chyba przybliżyć młodemu pokoleniu geodetów nieistniejącą już instytucję prawną mierniczego przysięgłego.

2. Mierniczy przysięgły – wolny zawód geodezyjny w latach 1925–1952

Zawód mierniczego przysięgłego został powołany do życia z dniem 24 września 1925 r. Ustawą z dnia 15 lipca 1925 r. o mierniczych przysięgłych. Utraciła ona moc dopiero z dniem 17 maja 1952 r.

O nadanie uprawnienia i tytułu mierniczego przysięgłego mogły się starać jedynie osoby posiadające polskie obywatelstwo, ukończone odpowiednie studia

* Wydział Geodezji Górniczej i Inżynierii Środowiska, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

** Praca wykonana w ramach badań statutowych AGH nr 11.11.150.312 w 2007 roku

i wymaganą praktykę, po pozytywnie zdanym egzaminie o charakterze praktycznym. Przez studia „odpowiednie” rozumiano studia zakończone uzyskaniem tytułu inżyniera mierniczego, zgodnie z Ustawą z dnia 21 września 1922 r. o przedmiocie tytułu inżyniera, bądź potwierdzone świadectwem ukończenia jednej ze szkół krajowych lub zagranicznych, uznanych przez ówczesnego ministra robót publicznych.

Zasady działania państwowych i prywatnych szkół wyższych regulowała w okresie międzywojennym ustawa z dnia 13 lipca 1920 roku (Dz. U. R. P. Nr 72, poz. 494). Przepisy tej ustawy są poprzedzone specjalnym wstępem, w którym zaznacza się, iż zadaniem „najwyższych uczelni” jest „służyć nauce i ojczyźnie. W tym celu mają one szukać i dochodzić prawdy we wszystkich gałęziach wiedzy ludzkiej, oraz przewodniczyć na drodze poznawania tej prawdy przez młodzież akademicką, a przez nią rozpowszechniać ją wśród całego narodu polskiego w imię zasad, przyświecających moralnemu i umysłowemu doskonaleniu się rodzaju ludzkiego”. Odrębny akt normatywny obowiązywał w zakresie nadawania tytułu inżyniera. Była nim Ustawa z dnia 21 września 1922 r. o przedmiocie tytułu inżyniera (Dz. U. Nr 90, poz. 823). Według niej dyplomy inżynierskie lub świadectwa złożenia drugiego egzaminu państwowego, uzyskane w szkołach akademickich państw zaborczych przed 1 listopada 1918 roku nie potrzebowały nostryfikacji. Trochę inaczej odniesiono się do osób, które uzyskały wyższe wykształcenie techniczne na terenie zaboru austriackiego, przyznając prawo używania tytułu inżyniera: absolwentom wydziałów technicznych szkół akademickich b. monarchii austriackiej, którzy ukończyli studia przed wprowadzeniem egzaminów państwowych, osobom, które nabyły prawo do tytułu inżyniera na podstawie rozporządzenia cesarskiego z 14 marca 1917 r. (austr. Dz. U. Nr 130), oraz autoryzowanym inżynierom i geometrom cywilnym. Ponadto, ustawa wymagała potwierdzenia legalności tytułu inżyniera przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego od osób, które używały takiego tytułu po ukończeniu przynajmniej średniej szkoły technicznej do końca 1918 roku w Rzeszy Niemieckiej.

Rady wydziałów technicznych mogły nadawać tytuł inżyniera osobom, które ukończyły średnią techniczną szkołę zawodową i spełniały następujące warunki: odznaczyły się wybitną działalnością w zawodzie, posiadały co najmniej pięcioletnią praktykę, przedstawiły sprawozdanie ze swojej pracy oraz zdały egzamin w szkole akademickiej z wiedzy na poziomie absolwentów danej szkoły.

Od inżynierów mierniczych wymagano dwóch lat praktyki, a od pozostałych kandydatów – pięciu. Praktykę należało odbyć pod kierunkiem mierniczego przysięgłego lub w urzędzie państwowym wskazanym przez ministra robót publicznych. W czasie egzaminu na uprawnienia mierniczego przysięgłego sprawdzano doświadczenie zawodowe i umiejętność samodzielnego wykonywania czynności mierniczych, a także znajomości ustaw, rozporządzeń i instrukcji mających związek z wykonywaniem zawodu. Egzamin składano przed komisją wyznaczoną przez ministra robót publicznych w porozumieniu z ministrami: wyznań religij-

nych i oświecenia publicznego, skarbu i reform rolnych. Po zdanim egzaminie komisja wydawała świadectwo o kwalifikacjach na mierniczego przysięgłego, które wraz podaniem o nadanie uprawnienia i tytułu mierniczego przysięgłego kandydat składał we właściwym ze względu na miejsce zamieszkania urzędzie wojewódzkim wraz ze wszystkimi zebranymi dokumentami. Po zbadaniu dowodów, wojewoda wydawał kandydatowi dekret nadający mu tytuł mierniczego przysięgłego i połączone z nim prawo wykonywania zawodu oraz odbierał od niego przysięgę. Następnie wojewoda ogłaszał w dzienniku urzędowym fakt nadania uprawnień mierniczego przysięgłego i od tej chwili mierniczy mógł rozpocząć wykonywanie swojego zawodu we własnym „biurze mierniczego przysięgłego”.

Tylko mierniczowie przysięgli mogli na terenie całego państwa, do 1939 roku, wykonywać:

- pomiary terenowe oraz związane z nimi plany, odrisy, obliczenia powierzchni i objętości;
- projekty podziałów parcel i ich wykonywanie oraz projekty techniczne scallania i wyrównania (komasacji i arondacji);
- oznaczenia i regulowania granic na życzenie osób cywilnych lub władz rządowych;
- sprawdzanie i opiniowanie planów i obliczeń w powyższym zakresie.

Wykonując swoje czynności zawodowe, mierniczy miał prawo używania okrągłej pieczęci z godłem państwa i z opisem zawierającym tytuł „mierniczy przysięgły” oraz imię, nazwisko i nazwę siedziby jego biura. Każdy dokument sporządzony i opieczętowany przez geodetę miał moc dokumentu urzędowego, chyba że przepisy wymagały jego sprawdzenia lub potwierdzenia. Mierniczy odpowiadał osobiście za prawidłowe, terminowe, zgodne z wymaganiami nauki i techniki oraz przepisami prawnymi wykonanie prac, a jego wynagrodzenie było normowane przez ministra robót publicznych.

Mierniczowie przysięgli wykonywali pomiary na rzecz państwa, samorządu terytorialnego i osób prywatnych, niektóre na zasadzie wyłączności pomiarów i sporządzania z nich dokumentacji. Powstałe w wyniku pomiarów dokumenty geodezyjne, jeżeli przepisy inaczej nie stanowiły, były przechowywane w biurach mierniczych przysięgłych. Nadzór nad działalnością mierniczego przysięgłego sprawował, właściwy dla siedziby jego biura, wojewoda.

Pierwsze instrukcje techniczne ukazały się po roku 1920 i były to:

- instrukcja techniczna z 3 lutego 1925 r. wydana przez Ministerstwo Reform Rolnych
- tymczasowe przepisy do wykonania pomiarów Ministerstwa Robót Publicznych (wydane w 1928 r.).

Technika robót mierniczych oparta była na przepisach i normach. Prace geodezyjne wykonywano w układzie jednostkowym (obrębowym), bez dowiązywa-

nia się do sieci triangulacyjnej, gdyż takowej nie było. Wymagania dokładnościowe były bardzo wysokie. Projekt wraz ze wszystkimi danymi geodezyjnymi wykonywano w formie pierworysu, na dobrym gatunkowo i podklejonym papierze. Mapy, stanowiące kartograficzny produkt finalny, zawierały pokolorowane użytki rolne, podcieniowane karminem granice działek oraz ich wypisane numery i powierzchnie działek. Projekty pod względem technicznym i pod względem walorów gospodarczych sprawdzali inspektorzy wojewódzcy.

Większość mierniczych uczestniczyła w przebudowie ustroju rolnego. Reforma rolna proklamowana została przez sejm w 1919 r., a pierwsza ustawa pochodziła z roku 1920. Jednakże praktyczne znaczenie miała dopiero Ustawa z 28 grudnia 1925 r. o reformie rolnej (Dz. U. z 1926 r. Nr 1, poz. 1). Ustawa stwarzała system zachęt do dobrowolnego oddawania wielkich posiadłości ziemskich do parcelacji. Parcelacja przymusowa (za odszkodowaniem) była stosowana dopiero wtedy, gdy zachęty nie przynosiły rezultatu. Rozparcelowano 2536 tys. ha, tworząc 154 tys. nowych gospodarstw (o pow. 20÷35 ha) i powiększając obszar 502 tys. małych gospodarstw rolnych. Likwidacja serwitutów objęła 8350 wsi, liczących 280 tys. gospodarstw. W formie wynagrodzenia w naturze, wydzielono 600 tys. ha.

Serwituty, czyli obecne służebności, były bardzo rozpowszechnione w majątkach ziemskich i bardzo uciążliwe dla ich właścicieli. Serwitut leśny uprawniał do pobierania z lasu drzewa budowlanego, opału i ściółki leśnej. Serwitut pastwiskowy dawał uprawnienia do wypasu w lasach i na gruntach dworskich, a serwitut rybołówstwa obejmował prawo połowu ryb na wodach dworskich.

Międzywojenna parcelacja majątków ziemskich miała na celu poprawę stosunków agrarnych na wsi i nie była radykalną reformą rolną w porównaniu z reformą lat 1944–1952. Jednak zadania geodezyjne były bardzo poważne. Równoległe z parcelacją gruntów likwidowano inną wadę ustroju rolnego, scalając rozdrobnione grunty tworzące szachownicę pól. Scalanie przeważało na terenach b. zaboru rosyjskiego, w mniejszym zakresie miało miejsce w b. zaborze austriackim. Szachownica pól była efektem zarówno uwłaszczania chłopów gruntami w kilku częściach, jak i podziału w wyniku spadkobrania i umów cywilnoprawnych. Akcja ta opierała się na Ustawie z 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (t. j. Dz. U. z 1927 r. Nr 92, poz. 833 z późn. zm.). W okresie 1918–1938 scalono 10 tys. wsi liczących 859 tys. gospodarstw o powierzchni 5500 tys. ha.

Na terenach b. zaboru rosyjskiego stan posiadania przed scalaniem ustalał mierniczy, a na ziemiach poaustriackich, mierniczy wykonywał projekt scalenia, natomiast stan prawny gruntów ustalał sędzia, specjalista w prawie katastralnym. Nadzór nad tymi pracami spełniali inspektorzy wojewódzcy. Kontrolowali oni projekty nie tylko pod względem technicznym, ale również gospodarczym. Sprawdzali również prace pomiarowe i kameralne.

Przeprowadzenie akcji, którą przerwały działania wojenne II wojny światowej, wymagało czynnego udziału geodetów pracujących w resorcie rolnictwa oraz biur mierniczych przysięgłych. W biurach mierniczych realizowano nie tylko prace techniczne, ale również projekty parcelacyjne, załatwiano formalności przeniesienia prawa własności oraz sprawy finansowe. Grunty właścicieli majątków były po parcelacji sprzedawane zainteresowanym chłopom po wynegocjowanych cenach.

Ponadto mierniczy uczestniczyli w pomiarach podstawowych kraju i wykonywali zdjęcia topograficzne na rzecz obronności.

W latach 1931–1935 dotknął również Polskę ogólnoswiatowy kryzys gospodarczy. Nastąpiły zmiany struktury zawodowej mierniczych, zmniejszyła się ich liczba w strukturach rządowych, nastąpiło obniżenie cen za usługi, zlikwidowano w 1932 roku Ministerstwo Robót Publicznych i nastąpiło połączenie Ministerstwa Rolnictwa z Ministerstwem Reform Rolnych w Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

Do roku 1939, z wyjątkiem mierniczych wykonujących wolny zawód, sprawy miernictwa należały do kompetencji następujących ministerstw i instytucji:

- Ministerstwa Komunikacji, do kompetencji którego należały sprawy pomiarów podstawowych i szczegółowych, astronomiczne, triangulacyjne, niwelacji podstawowej kraju, pomiary granic państwa, prace aerofotogrametryczne na potrzeby władz państwowych i samorządowych;
- Ministerstwa Spraw Wojskowych z Wojskowym Instytutem Geograficznym;
- Ministerstwa Przemysłu i Handlu, któremu podlegał Główny Urząd Miar;
- Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, w którym był Departament Urządzeń Rolnych, sprawujący między innymi nadzór nad pracami mierniczych przysięgłych w ramach przebudowy ustroju rolnego oraz Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych, odpowiedzialna za pomiary niezbędne dla gospodarki leśnej;
- Ministerstwa Skarbu, któremu podlegała Główna Komisja Klasyfikacyjna, powołana do przeprowadzenia klasyfikacji gruntów i odpowiedzialna za kataster Małopolski, Poznańskiego, Pomorza i Śląska;
- Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, sprawujący m.in. nadzór nad wyższym i licealnym szkolnictwem geodezyjnym;
- Wyższego Urzędu Górniczego z siedzibą w Katowicach.

Geodeci byli również zatrudnieni w geodezyjnej służbie samorządowej, w 51 stałych komórkach geodezyjnych w dużych miastach. Wykonywali pomiary podstawowe i realizacyjne oraz mapy dla celów miejskich, regulowali także sprawy własnościowe na tych terenach. Małe miasta były obsługiwane przez biura mierniczych przysięgłych (tab. 1). Szczególnie dużo opracowań geodezyjno-kartograficznych tworzone na potrzeby rozwoju Warszawy. Rosła tam atrakcyjność i ceny nieruchomości niezabudowanych oraz rozwijało się budownictwo plombowe. Do zadań mierniczych należało przygotowywanie czynności formalnoprawnych i do-

kumentacji geodezyjno-kartograficznych, a przede wszystkim założenie osnów podstawowych i opracowanie map miasta. W okresie międzywojennym obszar Warszawy powiększył się 3,5-krotnie. Opracowano ogólne i szczegółowe plany zagospodarowania stolicy, na których opierano projekty inżynierii miejskiej. Zarząd Miasta utworzył Biuro Triangulacji i Biuro Pomiarów. Pomiary dla celów opracowania map miasta wykonywali, obok mierniczych zatrudnionych w administracji miejskiej, również mierniczy przysięgli, wybrani w wyniku konkursu. Prace, finansowane ze specjalnych funduszy, nadzorowało Biuro Pomiarów [1].

Nie było jednego centralnego organu planującego, koordynującego i nadzorującego prace geodezyjne.

Tabela 1. Miejska służba geodezyjna w okresie międzywojennym

Liczba mieszkańców	Liczba miast	Liczba miast ze stałą służbą geodezyjną
do 10 000	452	2
od 10 000 do 30 000	111	12
od 30 000 do 200 000	42	31
od 200 000 do 500 000	4	4
500 000 i więcej	2	2
Razem	611	51

Źródło: [3]

W 1939 roku zaewidencjonowanych było około 4000 osób tworzących środowisko geodezyjne, w tym 1300 osób uprawiających wolny zawód mierniczych przysięgłych przez prowadzenie własnych biur mierniczych przysięgłych i około 600 praktykantów na mierniczych przysięgłych. Pozostali geodeci byli zatrudnieni w wojsku, administracji państwowej i służbie samorządowej oraz stanowili personel pomocniczy w biurach mierniczych przysięgłych. Na 611 miast tylko 51 miało zorganizowaną służbę mierniczą [2]. W czasie II wojny światowej i w okresie okupacji zginęło około 25% kadry. Większość mierniczych miała duże doświadczenie zawodowe z okresu 1918–1938, kiedy nastąpiła przebudowa ustroju rolnego.

Mierniczkowie przysięgli brali bezpośredni udział w przeprowadzeniu reformy rolnej i akcji osadniczej na ziemiach zachodnich i północnych wg Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (t. j. w Dz. U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13) oraz na podstawie Dekretu z 6 września 1946 r. o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. Nr 49, poz. 279 z późn. zm.).

Dnia 7 października 1944 r. został wydany Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego o mobilizacji sił mierniczych (Dz. U. z dnia 12 października 1944 r. Nr 7, poz. 31). Do wykonania dekretu o reformie rolnej zmobilizowano wszystkie siły miernicze (osoby do lat 60 wraz z posiadanymi przyrządami mierniczymi). Za siły miernicze uważano inżynierów mierniczych, mierniczych przysięgłych, mierniczych, odbywających praktykę kandydatów na mierniczych przysięgłych i absolwentów szkół mierniczych, zarówno zatrudnionych w urzędach ziemskich, jak i wolno praktykujących. Mierniczy niepracujący w urzędach ziemskich byli wynagradzani tak jak personel wojewódzkich urzędów ziemskich. Według art. 5. tego dekretu: „Kto uchyla się od obowiązków wynikających z dekretu niniejszego oraz rozporządzeń na jego podstawie wydanych, podlega karze aresztu do lat dwóch, a ponadto orzeczona może być dodatkowo utrata prawa wykonywania zawodu na czas do lat pięciu”. Do orzekania właściwe były sądy grodzkie.

Projekt podziału ziemi wykonywała komisja podziału ziemi wybierana dla każdej nieruchomości podlegającej parcelacji. Jeśli w sprawie podziału ziemi nie można było dojść do porozumienia, decydował ostatecznie pełnomocnik powiatowy. On też zatwierdzał projekt podziału ziemi i inwentarza, po zasięgnięciu opinii komisarza ziemskiego oraz mierniczego, jako fachowych doradców przy układaniu projektu. Projekt podziału ziemi musiał być podpisany przez członków komisji podziału ziemi, pełnomocnika gminny, komisarza ziemskiego i mierniczego

Faktycznego podziału ziemi, według zatwierdzonego projektu podziału, dokonywali mierniczowie wydelegowani przez powiatowy urząd ziemski. W razie braku odpowiedniej liczby mierniczych faktyczny podział mógł być przeprowadzony prowizorycznie na gruncie przez komisję podziału ziemi pod ogólną kontrolą mierniczego. Podział ziemi przeprowadzony na gruncie mógł być zmieniony przez komisję podziału ziemi jedynie po uzyskaniu na to zgody wojewódzkiego urzędu ziemskiego, udzielonej w porozumieniu z pełnomocnikiem wojewódzkim. Po zatwierdzeniu projektu oraz po wydzieleniu działek na gruncie i podziale inwentarza pełnomocnik powiatowy z komisarzem ziemskim wprowadzali nabywców w posiadanie ziemi oraz wręczali im dokument nadania ziemi i inwentarza z podpisem pełnomocnika i komisarza ziemskiego. Dokument nadania stanowił tytuł własności nadanej działki i był podstawą do dokonania wpisu prawa własności w księgach hipotecznych, po uzyskaniu ostatecznej decyzji w przedmiocie klasyfikacji i szacowania działki. Do wpisu prawa własności nadanej działki na rzecz nabywcy nie były potrzebne dokumenty pomiarowe, przewidziane w przepisach o księgach hipotecznych (gruntowych). Wystarczał opis granic działki, dokonany na podstawie szkicu podziału i poświadczony przez powiatowy urząd ziemski – art. 3 Dekretu z dnia 8 sierpnia 1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz. U. Nr 39, poz. 233).

W dniu 30 marca 1945 r. Rada Ministrów wydała dekret o **pomiarach kraju i organizacji miernictwa** (Dz. U. z dnia 7 kwietnia 1945 r. Nr 11, poz. 58), na którego podstawie utworzono przy Prezydium Rady Ministrów Główny Urząd Pomiarów Kraju i związane z tym urzędem Państwową Radę Mierniczą oraz Geodezyjny Instytut Naukowo-Badawczy.

Celem Głównego Urzędu Pomiarów Kraju (GUPK) było sporządzenie jednolitej mapy gospodarczej państwa stale aktualizowanej, jako podstawy m.in. do prowadzenia ksiąg hipotecznych i katastru gruntowego. Do zakresu działania Głównego Urzędu Pomiarów Kraju należało także m.in. prowadzenie katastru gruntowego, prowadzenie archiwów mierniczych, ewidencja i dysponowanie narzędziami geodezyjnymi na potrzeby urzędów i instytucji państwowych oraz nadzór nad mierniczymi. GUPK prowadził rejestr geodetów i kartografów uprawnionych do wykonywania czynności technicznych. W 1951 r. opracował projekt nowych przepisów o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej.

Do zakresu działania Państwowej Rady Mierniczej należało opiniowanie wszelkich zagadnień z dziedziny miernictwa, a do zakresu działania Geodezyjnego Instytutu Naukowo-Badawczego należało m.in. przeprowadzanie studiów z zakresu techniki i organizacji miernictwa oraz organizowanie i opracowywanie zagadnień w zakresie geodezji.

Dnia 24 kwietnia 1952 r. został wydany nowy dekret o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej (Dz. U. Nr 24, poz. 162), który uchylił dekret z 1945 r., zniósł Główny Urząd Pomiaru Kraju i utworzył Centralny Urząd Geodezji i Kartografii (CUGiK) podległy prezesowi Rady Ministrów i posiadający delegatury wojewódzkie. Sprawy geodezji zostały powierzone także ministrowi rolnictwa i ministrowi gospodarki komunalnej. Dekret ten uchylił ustawę z 1925 r. o mierniczych przysięgłych. Z dniem 1 stycznia 1953 r. zlikwidowano istniejące jeszcze, w liczbie 48, biura mierniczych przysięgłych. W latach 1952–1953 wykonano akcję przejęcia od mierniczych przysięgłych operatów i map wielkoskalowych i przekazania ich do archiwów (składnic geodezyjnych) CUGiK. Równocześnie, odpowiednie części tych dokumentów przejęły składnice geodezyjne resortu rolnictwa i resortu gospodarki komunalnej. Centralny Urząd Geodezji i Kartografii prowadził składnicę centralną, a jego delegatury prowadziły składnice wojewódzkie i kontrolowały prowadzenie składnic powiatowych, miejskich i resortowych.

Literatura

- [1] Lipieński B.: *Geodezja w stolicy Polski*. Przegląd Geodezyjny, nr 11, 1978.
- [2] Tymowski St. J.: *O geodezji polskiej w okresie 1918–1978*. Przegląd Geodezyjny, nr 11, 1978.

-
- [3] Tymowski St. J.: *Służba geodezyjna i kartograficzna GUGiK*. Biuletyn Informacyjny GUGiK, 1–2, 1980.
- [4] Ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. o mierniczych przysięgłych. Dz. U. z 1928 r. Nr 46, poz. 454 i z 1932 r. Nr 19, poz. 130.
- [5] Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 7 października 1944 r. o mobilizacji sił mierniczych. Dz. U. Nr 7, poz. 31.
- [6] Dekret z dnia 30 marca 1945 r. o pomiarach kraju i organizacji miernictwa. Dz. U. Nr 11, poz. 58.